

פרישת בלק תשפ"א

פנינים מרבנינו האור החיים הקדוש

עבודתו בבוקר. (וע"ע אור"ח כה ב, דלפעמים אכלו הרבה בכדי להתריז בפנים, וזה ייתכן לעשות גם בשאר חלקי היום).

ועומק ענין העבודה לפעור מבואר באור"ח (כג ב), שהוא משום שבלעם השתדל לפעול כנגד בני ישראל ע"י השתמשות בכוחות הטומאה והרע. וז"ל האור"ח: **"המעשים והדברים שיעשה בלעם בהשתדלותו בבחינות וכוחות הטומאה שהיו ממוני יתברך"**. ולפיכך הוצרך לילך בבוקר ולעבוד לפעור בכדי שבאמצעות כוחות הטומאה הללו יפעול כנגד בני".

ויש להוסיף, שמכיון שבעל פעור הי' העבודה זרה של האומה של מואב בעת ההיא, לכן הי' הדבר נחוץ מאד, לפי סברת בלק, להשתמש ב"כוחותיו" במלחמתם הרוחניות נגד בני ישראל. כי לפי דעתם כל הצלחתם נובעת מכח העבודה זרה שלהם. ועיין.

ג' זה לשון האור"ח: **"עוד נראה טעם בבקר, על פי דבריהם ז"ל (וזהו ח"ג קפד): שאמרו שכשפיו של בלק היו בצפור וכמו שרמזנו במאמר 'בן ציפור' (כב ב), לזה בחר בלק לעמוד בבוקר שאו יצפצף הצפור מידוע, ויעלה בידם כשפיו וקסמיו כי זה הוא זמנו"**. (אע"פ שבלק הוא זה שכישר בצפור מ"מ האור"ח כותב לשון רבים של **"שיעלה בידם"**, לפי שגם בלעם הי' מסייעו בזה, והתוצאות הסופיות נסבבו ע"י שניהם גם יחד. שו"ר בהמשך הדברים כתב האור"ח: **"על ידי כשפים שהיו עושים בצפור הידוע"**, ומשמעות הדברים שהן בלעם והן בלק עשו ופעלו מעשה כישר ע"י הצפור).

דהיינו שהטעם שבלק הקדים להביא את בלעם לקללם בבוקר, הוא משום שכוחות הכישרוף של בלק (- לא בלעם) פעלו את פעולתם בבוקר. כי כישרופו של בלק נעשו באמצעות ציפור הנקרא 'ידוע', המצפצפת בבוקר. ולפיכך השתדלותו להריע לבני נעשיתה בבוקר.

באמצעות כח הכישרוף הסירו בלק ובלעם את הענני הכבוד מעל מקצת מאנשי בני ישראל

א ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם" (כב מא). ומבאר התרגום, שבלעם ראה חלק קטן מבני ישראל. ואמנם הדבר תמוה: האיך קצם והרי בני"י היו מכוסים בענני הכבוד. וזה לשון האור"ח (שם): **"ובזה נראה לתת טעם למה שיש לתמוה בענין כמה שאמר הכתוב 'וירא משם קצה העם', והלא אמרו רבותינו ז"ל (תענית ט) שהעננים היו מכוסים על ישראל ולא היו נראים לעין, וכשמת אהרן ונסתלקו העננים נגלו לעין וידע הכנעני מושבם ונלחם עמם, וחזרו אח"כ בזכותו של משה כאומרים ז"ל (שם).**

אם כן, ישראל היו מכוסים מעין, ואיך יאמר הכתוב 'וירא משם קצה העם', שאדרבה הי' צריך ד' להוסיף שמירה על שמירתם לבל תכס עין דעה של בלעם.

אלא וודאי מה שראו קצה העם הוא על ידי כשפים שהיו עושים בצפור הי'ידוע, והוא הי' מגלה אותם. ויש כח במכשפות לעשות כן, כאומרים ז"ל (סנהדרין סז): למה נקראו מכשפות [שמכחישין פמליא של מעלה] מו'. והם גילו המכוסה בענן. והודיע הכתוב שלא גילו להם אלא 'קצה העם', לא פינת הצדיקים וגדוליהם". עכ"ל האור"ח.

והיינו שהאור"ח מותרץ שאע"פ שהענן כיסה את בני והגין עליהם מ"מ ייתכן בכח הכישרוף, לבטל את ההגנה הזאת ולהסיר את הענן מעל בני". אמנם, האור"ח מבהיר, שכל זה אמור רק בנוגע להמוון עם, אבל לענין הצדיקים הרי שאין כח בכישרוף להסיר את הענני הכבוד מעל מקום חנייתם של הצדיקים.

בלעם ובלק הלכו לקלל את ישראל בבוקר אע"פ שאז הוא זמן תגבורת הרחמים - שלשה ביאורים בזה

"ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם" (כב מא). והיינו שבלק לקחו לבלעם בבוקר, ללכת ולפעול כנגד בני ישראל - לאררם ולקללם ח"ו.

אמנם יש לשאול, דהנה האור"ח (כג ח) מבאר שהתהליך שבו פועל המקלל את מגמתו באמצעות הקללה הוא בזה שהוא מעורר את הדין (תגבורת הדינים) על המקולל. כי באמצעות התגבורת הדין תחול הקללה על המקולל (עיין שם הסבר באופן יותר מפורט בזה). ואם כן יש לתמוה, מדוע בחרו בלק ובלעם לילך לקלל את ישראל בבוקר שהוא זמן תגבורת הרחמים ולא השתדלו לקללם בערב או עכ"פ בצהריים שהוא זמן תגבורת הדינים (וכמוש"כ האור"ח שמות יד כד).

והנה מתוך דברי האור"ח (כב מא) מתבארים שלשה תירוצים להשאלה הזאת: א' זה לשון האור"ח: **"עוד טעם בבקר, על דרך מה שאמרו במסכת עבודה זרה דף ד (ע"ב), וזה לשונם: אימת קא רתח, אמר אביי בתלת שעות קמיתא. עד כאן. ולזה אמר 'ויהי בבקר'. ודקדק לומר 'ויהי' לשון צער, פירוש, זמן שד' מתכעס על עולמו, שהוא 'בבוקר', לקח [בלק את] בלעם שהי' בקי בכיוון הרגע"** עכ"ל האור"ח.

הרי מבואר, שאע"פ שבאופן כללי זמני הערב הם זמן של תגבורת הדין, וזמני הבוקר הם זמן של רחמים מ"מ ישנה רגע אחת בבוקר שבו זועם ד', ובעת ההיא יש התגבורת הדינים באופן מופלג מאד. ולפיכך הוצרך בלעם לפעול פעולת קלותיו בבוקר בזמן ההוא שבו זועם ד'. כי רק באמצעות היות קללתו בעת ההיא תוכל קללתו להצליח לפעול את אשר הוא יחפוץ - "אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ" (כב ו).

שהרי בזמני הערב, אע"פ שמתגברים הדינים מ"מ עדיין נוהגת מדת ארך אפים בעת ההיא. אמנם ברגע שזועם ד', לא נוהגת מדת ארך אפים ברגע זה. ולכן תחול הקללה על המקולל תיכף ומיד, (כל זה מבואר בדברי האור"ח כג ח).

ב' זה לשון האור"ח: **"עוד ידעה על דרך אומרים ז"ל (במדב"ב כ יח), וזה לשונם: במות בעל זה פעור. עד כאן לשונם. וידוע הוא כי פעור עבודתו היא התרות ובל בפניו, וזה לשון דבריהם ז"ל (סנהדרין סד): במה עובדים עבודה זרה של פעור, אוכלין תרדיו ושותין שכר ומתריזין בפניה. עד כאן. הרי שעבודת פעור היא בהתרות המיאוס."**

ולטעם זה רצה בלק להעלות בלעם לפעור, שהיא במות בעל, בזמן העבודה שהוא ההפנאה שאדם עושה צרכיו, והוא אמרו 'בבקר ויעלהו במות בעל'. ואולי כי בלעם לא הי' עובד עבודה זרה זו, ולקחו בדברים לעבדה" (וש"כ ויקח בלק את בלעם, לקחו בדברים).

הרי מבואר, שאע"פ שבזמני הערב מתגבר הדין, וניתנת שליטה (מסויימת) לכוחות הרע, מ"מ בלק רצה שבלעם יקללם בבוקר.

לפי שהעבודה זרה של מואב הי' ע"ז זו של פעור (כה ב-ג, וברש"י ואור"ח). וגם בלק עבדו, וכדמבואר ברש"י כאן כב מא, ובסוף דברי האור"ח הנ"ל. ואע"פ שכמוש"י הי' הע"ז של מואב, וכדמבואר כא כט, שופטים יא כד, מ"מ הרי מבואר שעכ"פ בעת ההיא היו עובדים [גם] לפעור, לפיכך ביקש בלק מבלעם לבוא אל הע"ז של פעור בזמן שעובדים לה - בבוקר.

ומבאר האור"ח שהטעם שעובדים לפעור בדווקא בבוקר הוא משום שצורת ה"עבודה" לפעור היא זו שעושים צרכיהם לפניו, ולכן מכיון שדרך ברייתו של האדם הוא שבבוקר הוא נצרך לעשות צרכיו, לכך

שאפילו בראייה מכח נבואי, ייתכן לתת עין הרע על האיש הנראה אליו, ועיי). וזה לשון האוה"ח: **"בעיני הרעה וכמאמרם ז"ל (זוהר ח"ג קיא): בפסוק 'וישא עיניו וירא את ישראל וגו' (כד ב), שרצה להביט בהם בעין הרע עד שבא הקדוש ברוך הוא וכיסה אותם בצלו דתניב 'ותהי עליו רוח אלקים' ודרשו ז"ל 'עליו', על ישראל שלא תשלוט בהם עיני הרעה" עכ"ל האוה"ח.**

הרי מבואר שבראייתו הזאת, בכח הנבואי שלו, ביקש בלעם להכניס עין הרע בישראל. ואמנם ד' יתברך סיכל את מזימתו וכיסה אותם בצלו - צל כנפי השכינה (על פי לשון הזוהר ח"ג רב). ואולם מבואר בזוהר הנ"ל, שלולא השמירה המיוחדת הזאת - שעשה ד' לישראל, הי' בלעם גורם רעות רבות לישראל באמצעות ההסתכלות הרעה הזאת.

ולפי"ז הרי מבואר, שאע"פ שאין כח הכישוף יכול להסיר את ענני הכבוד מעל הצדיקים להזיקם, מ"מ עדיין הי' לבלעם כח ואפשרות להזיק לצדיקים בכח העין הרע' שלו, כי ע"י הכח הנבואי שלו, הי' בלעם יכול להביט עליהם ולחול עליהם את כוחותיו הרעים הנובעים מעיניו. ולכן הוצרך ד' לסכך על ישראל באמצעות שלב הגנה נוספת של כנפי השכינה, דהיינו שהוצרכה השכינה לפרוש את כנפיה על בני"י בכדי לשומרם גם מכח המזיק הזה של עין הרע.

והנה על פי מה שנתבאר עד כה, יבואר עומק דקדוק לשון האוה"ח שהוזכר לעיל אות א. דהנה לשון האוה"ח בשאלתו שם הוא כך: **"אם כן ישראל היו ממוסים מעין ואיך יאמר הכתוב 'וירא משם קצה העם', שאדרבה הי' צריך ד' להוסיף שמירה על שמירתם לבל תכם עין רעה של בלעם"**.

ולפי המבואר, לשון האוה"ח באומרו **"שמירה על שמירתם"**, אינה מליצה בעלמא וצחות לשון, אלא הוא לשון המדוייק עד להפליא, שהרי בכדי למנוע את בלעם מלהשים עין הרע על ישראל הי' צורך בשני שכבות של שמירה: א' ענני הכבוד. ב' פרישת כנפי השכינה על ישראל, וכמו שנתבאר.

אציין: לפי זה מבואר, שבכח הכישוף לבקוע דרך שני שכבות השמירה הללו, שהרי האוה"ח הנ"ל ממשיך ומבאר, שבלעם ובלק אכן הצליחו לראות מקצת מן העם - ההמון עם, כי הסירו את הענן מעליהם בכח הכישוף שלהם. ומזה משמע, שבכח הכישוף לבקוע דרך שני שכבות השמירה הנ"ל עכ"פ במה שנוגע להמון עם. ועיי).

למה נענש בלעם - מצד מחשבתו נתחייב מיתה מדיני שמים ומצד פעולתו נתחייב מיתה דיני אדם

האוה"ח (כב לה) מבאר, שבלעם נתחייב מיתה על זה שהוא עבר על דברי ד'. כי ד' הזהירו שלא לעשות פעולות מסוימות והוא עבר על האזהרה הזאת ועשאם. ולכן הוא נתחייב מיתה לפי שאצל בן נח אזהרתו זו היא מיתתו.

ויש לציין, שהאוה"ח (כב לה) מבאר: **"הא למדת שאם לא היתה לו אלא האזהרה והי' בעל בחירה ורצון, הי' עושה" את מה שהוא הי' רוצה - אע"פ שד' צוהו שלא לעשות כן, ולכאורה יש לומר, שלפי זה, בלעם נתחייב מיתה תיכף ומיד בעת ההיא - אפילו לפני שהוא עבר בפועל על האזהרות שד' הזהירו עליהם, שהרי בן נח נענש גם על מחשבתו להרע (עיי' ירושלמי פאה פ"א ה"א).**

וייתכן לומר שאע"פ שכן הוא האמת מ"מ עדיין הוצרך האוה"ח לבאר שחיוב מיתתו נבע מזה שהוא עבר בפועל על האזהרה של ד'. לפי שאילו, נתחייב בלעם מיתה רק מצד מחשבתו להרע, הרי שלכאורה דין חיוב מיתה הזאת היא רק מצד דיני שמים ולא מצד דיני אדם. ולכן מבאר האוה"ח שבלעם עבר בפועל על דברי ד' ועי"ז הוא נתחייב מיתה גם על פי דיני בני אדם, ועיי).

באמצעות כח הנבואה שלו בלעם ראה את כל ישראל המכוסים בענני הכבוד - הטעם שהוכרח האוה"ח לומר שזה נעשה בכח נבואי ולא מצד כח הכישוף

ב הנה לפי דברי האוה"ח הנ"ל, נוכל ליישב שאלה שיש לשאול על דברי האוה"ח בהמשך הפרשה (כד ב). דהנה הכתוב אומר "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלקים" (כד ב). ומבאר האוה"ח: **"וישא בלעם וגו'. הוצרך לומר 'וישא', גם הוצרך להזכיר שמו ולא סמך על זכרונו בסמוך (כד א), לפי מה שקדם לנו, שישאל הי' מסובבים בעננים ולא היתה עין שולטת בהם, לזה אמר שנשא 'בלעם' וגו'. פירוש, נשא נביאותו, כי הוא הי' נביא אומות העולם ומחזה נביאה יחזה.**

ולזה דקדק לומר 'בלעם', לרמזו נשיאות עין שאינה בזולתו אלא בו, ובוה העיר שבמחזה הנבואה הכתוב מדבר, ובוה השיג לראות 'ישראל' שהיו נסתרים בענני הכבוד" עכ"ל האוה"ח.

דהיינו שהאוה"ח מפרש, שכונת הכתוב הוא שבלעם ראה את בני ישראל באמצעות כח הנבואי שהי' לו, ואין הכוונה שהוא קאם בעיניו, שהרי לא ייתכן שהוא יראה אותם בעיניו מכיון שהם היו מכוסים בענני הכבוד.

אמנם יש לתמוה בזה שהרי לעיל (כב מא), האוה"ח מבאר, שבאמצעות כח הכישוף ייתכן לסלק את הענן מעל בני ישראל ולראות אותם, וא"כ האיך כתב האוה"ח שהענן מנע את בלעם מלראות את בני בעיניו.

(ויש לדחות, שסילוק הענן מעל ישראל נעשה רק מכח הכישוף המעולה של בלק [עיי' אוה"ח כב ב, שכתב שבלק הי' מכשף גדול יותר מבלעם]. ולכן לעיל [כב מא], כשבלק עשה את הכישוף הי' לו יכולת לסלק את הענן אמנם כאן [כד ב] שמדובר בפעולתו של בלעם בלבדו, לא הי' לו יכולת לסלק את הענן מעליהם).

ויש לתרץ ולבאר את הדבר על פי דברי האוה"ח הנ"ל (כב מא): מכיון שהכתוב (כד ב) אומר שבלעם ראה את "ישראל" - הצדיקים (אוה"ח כג כא), הרי בהכרח שלא סילק את הענן מעליהם ע"י כישוף וקאם בעיניו, שהרי אין לכישוף יכולת לסלק את הענני הכבוד מעל הצדיקים (וכמוש"כ האוה"ח הנ"ל כב מא).

ולפיכך הוצרך האוה"ח (כד ב) לבאר, שכונת הכתוב הוא, שבלעם ראה אותם - כל ישראל, גם הצדיקים - באמצעות מחזה נבואה. ולפי שהראייה היתה בכח נבואי, נתאפשר לו לראות את בני ישראל אע"פ שהם מכוסים בהענני הכבוד.

אמנם יש לשאול: האיך היתה יכולת כזאת בידיו של בלעם, להשתמש בכח הנבואי שלו בכל עת שהוא רצה והרי רק למשה רבינו ניתן כח כזה, [וכמוש"כ הרמב"ם בסנהדרין פרק חלק, בפיהמ"ש בהיסוד השביעי, ובהל' יסודי התורה פ"ז ה'ו]. ואולי יש לדחוק ולומר, שמכיון שבמדוד מבואר, שסיבת נתינת כח נבואה לבלעם, היתה כדי שיחא לאומות ג"כ נביא כמשה רבינו, א"כ ייתכן שבפרט הזה הושווה בלעם למשה. אמנם לכאורה יש צורך למקור נאמן בכדי לחדש דבר כזה. שור' לא משמע כן, מדברי הכתוב ופרש"י, עיי' כב ח וברש"י שם).

שני שכבות של שמירה - כח הכישוף יכול לבקוע דרך שני השכבות

ג הרי נתבאר שכונת הכתוב באומרו, "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו" היא, שראה בלעם את כל אנשי בני ישראל - הצדיקים וההמון עם - באמצעות כח הנבואה שלו. ויש לשאול מה היתה כוננת בלעם בהראייה וההסתכלות הזאת.

ומבאר האוה"ח (כב לה) שבדברי חז"ל (זוהר ח"ג ריא): מבואר, שבלעם רצה להכניס בהם עין הרע, באמצעות ההבטה הזאת. (אציין: מבואר

הגליון הזה מוקדש	הגליון הזה נתנדב לע"נ איש נעים הליכות, שריד	הגליון הזה נתנדב
לע"נ מרת בריינא זלאטא ב"ר ראובן יצחק ז"ל, נפטרה כ"ו סיון תשע"ז	לדור ישן, הרה"ג ר' אלחנן בן הרב פריץ זצ"ל, נפטר שב"ק כ"ג סיון תשע"ז	לע"נ האשה הצדקנית שהיתה תמיד בשמחה, ושם ד' שגור בפיה, מרת אסתר ב"ר שלום ז"ל

יו"ל ע"י מכון פניני אור החיים לתקונים והערות נא לפנות למייל: peninei.ohrhachaim@gmail.com או בטל: 0360-300-845

נא לא לעיין בשעת התפלה וקריאת התורה

